

УДК 351.78

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.4.6>

КРИТИЧНА ІНФРАСТРУКТУРА УКРАЇНИ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Герасименко О.М.,
*кандидат юридичних наук, докторант,
Національна академія Служби безпеки України
ORCID: 0009-0005-5078-3829*

Герасименко О.М. Критична інфраструктура України як предмет наукового пізнання: теоретичний аспект.

Стаття присвячена дослідженню теоретичних аспектів критичної інфраструктури як предмету наукового пізнання. Визначається важливість об'єктів критичної інфраструктури для забезпечення національної безпеки України, стабільності її економіки та обороноздатності держави. Аналізується законодавче регулювання у цій сфері, зокрема, Закон України «Про критичну інфраструктуру», «Про національну безпеку України», Кримінальний процесуальний кодекс України, Стратегія національної безпеки України та ін. нормативно-правові акти, які містять визначення понять термінів. Звернута увага, що порушення функціонування зазначених об'єктів в умовах воєнного стану може спричинити суспільно-небезпечні наслідки для суспільства та держави.

За результатом порівняння із закордонним досвідом (США, ЄС, Великобританія, Китай, Японія) доведено, що Україна враховує міжнародні підходи до захисту критичної інфраструктури, проте має свої унікальні особливості, зумовлені національними загрозами та викликами. У США, наприклад, критична інфраструктура визначається як системи та активи, настільки важливі, що їх нездатність функціонувати або пошкодження матимуть руйнівний вплив на безпеку, національну економіку, громадське здоров'я. Європейський Союз підходить до цього питання через Директиву про європейські критичні інфраструктури, акцентуючи увагу на взаємозв'язку та координації між державами-членами. Велика Британія опікується кібербезпекою, а Китай та Японія наголошують на національному контролі та стійкості об'єктів.

На основі проведеного аналізу надано рекомендації для удосконалення законодавчої політики України у сфері критичної інфраструктури. Зроблено висновок про актуальність завдання протидії Службою безпеки України кримінальним правопорушенням на об'єктах критичної інфраструктури та надані практичні рекомендації для подальшого вдосконалення цієї сфери. Визначено, що перспективними напрямками наукових досліджень є проведення аналізу досвіду країн Європейського Союзу в частині правового забезпечення протидії кримінальним правопорушенням на об'єктах критичної інфраструктури.

Ключові слова: об'єкти критичної інфраструктури, національна безпека, захист, безпека, кримінальні правопорушення, Україна.

Gerasyenko O.M. Critical infrastructure of Ukraine as a subject of scientific knowledge: theoretical aspect.

The article is devoted to the study of theoretical aspects of critical infrastructure as a subject of scientific knowledge. The importance of critical infrastructure facilities for ensuring Ukraine's national security, the stability of its economy and the state's defense capability is determined. Legislative regulation in this area is analyzed, in particular, the Law of Ukraine «On Critical Infrastructure», «On National Security of Ukraine», the Criminal Procedure Code of Ukraine, the National Security Strategy of Ukraine, etc. normative legal acts that contain definitions of terms. Attention is drawn to the fact that the violation of the functioning of the specified objects in the conditions of martial law may cause socially dangerous consequences for society and the state.

According to the result of the comparison with foreign experience (USA, EU, Great Britain, China, Japan), it is proved that Ukraine takes into account international approaches to the protection of critical infrastructure, but has its own unique features caused by national threats and challenges. In the US, for example, critical infrastructure is defined as systems and assets so important that their failure to function or damage would have a devastating impact on security, the national economy, and public health. The European Union approaches this issue through the European Critical Infrastructures Directive, focusing on interconnection and coordination between member states. The UK takes care of cyber security, while China and Japan emphasize national control and resilience of facilities.

Based on the analysis, recommendations were made for improving the legislative policy of Ukraine in the field of critical infrastructure. A conclusion was made about the relevance of the task of the Security Service of Ukraine to combat criminal offenses at critical infrastructure facilities, and practical recommendations for further improvement of this area were provided. It has been determined that the perspective areas of scientific research are the analysis of the experience of the countries of the European Union in terms of legal protection against criminal offenses at critical infrastructure facilities.

Key words: critical infrastructure facilities, national security, protection, security, criminal offenses, Ukraine.

Постановка проблеми. Наукові відкриття ХХ-го століття обумовили технологічний прогрес розвитку багатьох країн світу. Україна на момент проголошення у 1991 році незалежності отримала надпотужний порівняно з іншими країнами Європи потенціал науково-технічного розвитку галузей економіки [1]. У складних умовах держава забезпечила формування та реалізації державної політики розвитку ключових галузей, в основу якої була покладена ідея технологічної модернізації важливих об'єктів інфраструктури, систем, їх частин та їх сукупності, що забезпечило умови стабільного функціонування державних інститутів, економічних систем, оборони та життєдіяльності населення. Враховуючи важливе значення окремих об'єктів для економіки, оборони, національної безпеки вони набули статусу об'єктів критичної інфраструктури [2].

Однак, процеси жорсткої конкуренції за сфери впливу та економічні ринки сформували передумови до виникнення багатьох загроз, серед яких поширення отримали кримінальні правопорушення за участю окремих організацій, груп та осіб, зокрема й за сприянням іноземних спецслужб. Отже, негативні світові тенденції до посилення загроз терористичного характеру, збільшення кількості та підвищення складності кібератак, а також збройна агресія Російської Федерації зумовили актуалізацію питання захисту систем, об'єктів і ресурсів, які є критично важливими для функціонування суспільства, соціально-економічного розвитку держави та забезпечення національної безпеки [3]. В умовах воєнного стану, з урахуванням того, що критична інфраструктура є основним об'єктом кримінальних посягань, наслідком яких є завдання шкоди життєво важливим національним інтересам України, забезпечення стабільності функціонування об'єктів критичної інфраструктури України набуло рівня першочергового завдання для всієї правоохоронної системи держави. Враховуючи зазначене наразі своєчасним є пошук шляхів удосконалення системи протидії кримінальним правопорушенням та впровадження актуальних викликам організаційних форм і методів діяльності суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури України. Вирішення наявної проблеми науковим шляхом сприятиме останньому.

Таким чином, актуальність визначеної проблеми для забезпечення національної безпеки, а також потреба розробки теоретичних засад та запровадження на загальнодержавному рівні ефективного системного підходу протидії суб'єктами національної системи захисту критичної інфраструктури України, одним з яких є Служба безпеки України, кримінальним правопорушенням в сучасних умовах, зумовлюють необхідність проведення наукового дослідження визначеної назвою статті теми, що стане продовженням наукової дискусії відповідної сфери знань.

Мета дослідження є розв'язання за результатом дослідження проблем наукового визначення «критичної інфраструктури» як предмету наукового пізнання, а також участі в процесі її захисту Служби безпеки України. За результатом дослідження вітчизняних та іноземних здобутків учених передбачається підготовка пропозицій вирішення означеного питання, а також визначення перспективних напрямів наукових розвідок, які є важливими з огляду сучасних викликів та потреб практики.

Стан опрацювання проблематики. Вже досить тривалий час проблеми критичної інфраструктури є актуальними напрямами розробок серед вітчизняних науковців. Серед зазначених

є дослідження вчених: І.В. Гори, О.В. Батюка, [4], О.П. Єрменчука, [5], Д.С. Бірюкова, С.І. Кондратова [6, 7]. Г. Каніщева, І. Тур [8], С. Кондратова [9]. І.В. Уряднікової, В.М. Заплатинського [10], С.С. Теленика [11]. В.І. Франчука, П.Я. Пригунова, С.І. Мельника [12] та ін. Попри значну кількість наукових робіт вирішення проблем визначення «критичної інфраструктури», інтеграції міжнародного досвіду, системного підходу та правового забезпечення ефективного захисту критичної інфраструктури України залишається дискусійними, що актуалізує опрацювання визначеної теми дослідження з урахуванням потреб практики.

Вклад основного матеріалу. Починаючи з ХХ століття теоретичні, правові та організаційні проблеми функціонування об'єктів критичної інфраструктури України є предметом досліджень вітчизняних та закордонних науковців.

Так, назрілими питаннями захисту критичної інфраструктури займалися І.В. Гора та О.В. Батюк, які розглянули закордонний досвід у сфері захисту об'єктів критичної інфраструктури. Автори зазначають, що багато країн вже давно впроваджують інноваційні методи для підвищення стійкості своїх критичних об'єктів [4, с. 132]. Подібний акцент на міжнародний досвід робить і О.П. Єрменчук, аналізуючи основні підходи до організації захисту критичної інфраструктури в країнах Європи. Автор звертає увагу на те, що систематичний підхід до планування та виконання заходів безпеки є ключовим елементом успіху у цій сфері [5, с. 45]. Аналізуючи ці підходи науковці О.М. Суходоля, Д.С. Бірюков, С.І. Кондратов також зазначають, що для України важливо враховувати рекомендації міжнародних експертів та адаптувати їх до національних умов. Учені також опрацювали назрілі питання захисту критичної інфраструктури [6, с. 21, 7]. Науковці Г. Каніщев та І. Тур зосереджуються на критичній інфраструктурі тимчасово окупованих територій України, звертаючи увагу на прогалини в українському законодавстві, які потребують негайного вирішення для забезпечення безпеки цих територій [8, с. 18]. Зі свого боку С. Кондратов аналізує проблеми правового та організаційного забезпечення протидії тероризму, що також є важливим аспектом захисту критичної інфраструктури [9, с. 19]. Поняття критичної інфраструктури та його визначення у науковій літературі досліджується І.В. Урядніковою, В.М. Заплатинським. Вони наголошують на необхідності чіткого визначення термінології для ефективного управління та захисту критичних об'єктів [10, с. 184]. Науковець С.С. Теленик, розглядаючи адміністративно-правове регулювання критичної інфраструктури, підкреслює, що правова основа є необхідною для розробки ефективних заходів безпеки [11, с. 15]. Загальні проблеми організаційно-нормативного характеру у сфері безпеки критичної інфраструктури в Україні аналізуються В.І. Франчуком, П.Я. Пригуновим та С.І. Мельником. Вони вказують на те, що впровадження комплексного підходу до захисту критичних об'єктів є необхідним для забезпечення стійкості та безпеки держави [12, с. 142].

Як доречно додає до зазначеного кримінолог О.В. Батюк, який у 2021 р. у межах монографії дослідив теоретичні й практичні аспекти криміналістичного забезпечення протидії злочинам на об'єктах критичної інфраструктури, «критична інфраструктура, кожен з її об'єктів вимагають належного захисту від незаконного та навіть несанкціонованого втручання в їх діяльність. Під захистом критичної інфраструктури зазвичай розуміють здійснення заходів, що забезпечують безпеку взаємозалежних систем, мереж, активів, які лежать в основі функціонування об'єктів, необхідних для нормального життя й функціонування суспільства» [13, с. 9].

Зі свого боку науковець Д.С. Бірюков, який опрацював особливості визначення критичної інфраструктури в Україні звертає увагу, що у країнах світу, які в рамках забезпечення національної безпеки вживають поняття «критична інфраструктура», під нею розуміють об'єкти та системи, настільки важливі для забезпечення життєдіяльності людей і держави, дестабілізація роботи яких, не мовлячи про колапс, призведе до тяжких негативних або навіть катастрофічних наслідків [14].

Науковець М. Сметана, досліджуючи проблеми захисту критичної інфраструктури, зазначає, що вперше на національному рівні на проблеми критичної інфраструктури звернули увагу у 80-х роках ХХ століття в США, коли Національна Дослідницька Рада (National Research Council) визначила інфраструктуру як сукупність взаємопов'язаних елементів, що підтримують цілісність усієї структури і насамперед включила до неї автомагістралі, дороги, мости, мережі громадського транспорту, аеропорти, доставку води та водні джерела, поводження із стічними водами й небезпечними відходами, виробництво і передачу електроенергії та телекомунікації [15, с. 22-23].

Група науковців Національного інституту стратегічних досліджень у наукових працях за загальною редакцією О.М. Суходолі роблять доречний висновок, що захист критичної інфраструк-

тури України – це комплекс заходів, реалізований у нормативно-правових, організаційних, технологічних інструментах, спрямованих на забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури [6, с. 11].

Отже, ознайомлення з наявними науковими матеріалами вітчизняних науковців, які безпосередньо або опосередковано стосуються критичної інфраструктури, законодавчими актами, зокрема положення ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України, які закріплюють, що завданнями кримінального провадження є «захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [16], засвідчують широке використання на науковому та нормативному рівні термінів «захист» від кримінальних правопорушень і «протидія» останнім.

До речі, статтю 19 Закону України «Про національну безпеку України» закріплено, що до завдань СБ України входять протидія розвідувально-підбивній діяльності проти України, боротьба з тероризмом, контррозвідувальний захист суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, а також захист оборонного, науково-технічного потенціалу, кібербезпеки, інформаційної безпеки та об'єктів критичної інфраструктури. СБ України також забезпечує охорону державної таємниці, діючи в межах, визначених законодавством України [17].

Отже, застосування термінів «захист» і «протидія» у контексті діяльності щодо кримінальних правопорушень на об'єктах критичної інфраструктури є поширеним у науковій та законодавчій сферах. Для повноти дослідження і з'ясування наведеного вище проаналізуємо визначення термінів «захист» та «протидія», що закріплене в словниках.

Так, Великий тлумачний словник сучасної української мови закріплює поняття терміну «захист» як «дія за значенням захищати, захистити і захищатися, захиститися» [18, с. 432]. Своєю чергою поняття «захищати, захистити» – визначається як «обороняти, охороняти кого-, що-небудь від нападу, замаху, удару, ворожих, небезпечних і т. ін. дій» або «пильно стежити за недоторканністю чого-небудь і багато робити для цього, боронити, обстоювати погляди, права, інтереси, честь кого-небудь» [18, с. 433].

Враховуючи наведене вище можна зробити висновок, що терміном «захист» визначається як активна діяльність від активної або пасивної загрози, що здійснюється з метою забезпечення стану безпеки. Поняття «захисник» в цьому ж джерелі визначається як «той, хто захищає, обороняє, охороняє кого -, що-небудь від нападу, замаху, удару, ворожих, небезпечних і таких інших дій; те, що оберігає, загороджує, укриває кого-, що-небудь від чогось шкідливого, небажаного, небезпечного; той, хто пильно стежить за недоторканністю чого-небудь і багато робить для цього» [18, с. 432]. Отже, це діяльність від чогось шкідливого, небажаного, небезпечного.

Новий тлумачний словник української мови містить визначення терміну «захист» як дія за значенням захищати, охорона, заступництво, підтримка» [19, с. 733].

У Тлумачному словнику С.І. Ожегова термін «захист» визначається через поняття «захищати» – «охороняючи, огородити від посягань, від ворожих дій, від небезпеки» [20, с. 185]. Отже, «захист» це діяльність безпосередньо спрямована на унеможливлення впливу посягань, ворожих дій, загроз чи безпосередньої небезпеки з метою забезпечення стану безпеки.

Тлумачний словник української мови дає визначення терміну «захист» як «оборона, охорона кого -, чого-небудь від небезпечних дій» [21, с. 362].

Великий тлумачний словник сучасної української мови містить визначення терміну «протидія» як «дію, що спрямована проти іншої дії, перешкоджає їй, а «протидіяти» – означає спрямовувати свою дію проти кого -, чого-небудь, діяти всупереч комусь [22, с. 1173]. Отже можемо зазначити, що, «протидія кримінальним правопорушенням» на об'єктах критичної інфраструктури є одним з завдань правоохоронної діяльності.

Враховуючи зазначене вище можемо зробити поточний висновок, що словосполучення «протидія кримінальним правопорушенням» на об'єктах критичної інфраструктури і «захист об'єктів критичної інфраструктури» діалектично пов'язані і за своєю сутністю можуть розглядатися як безпосереднє і загальне, що мають єдину мету – забезпечення стану безпеки функціонування об'єктів критичної інфраструктури України.

Продовжуючи розгляд визначеної назвою статті теми варто також відзначити, що критична інфраструктура є фундаментально важливою для розвитку економіки, оборони і є елементом забезпечення національної безпеки України. Зазначене підкріплюється положеннями Закону України «Про критичну інфраструктуру» 16 листопада 2021 року № 1882-IX. В останньому ст. 1 закріплено визначення поняття словосполучення «критична інфраструктура як «сукупність об'єктів критичної інфраструктури», а «об'єкти критичної інфраструктури» це «об'єкти інфраструктури, системи, їх частини та їх сукупність, які є важливими для економіки, національної безпеки та оборони, порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам», безпеку яких необхідно забезпечувати шляхом захисту від загроз природного, техногенного, технологічного чи людського характеру. Своєю чергою поняття словосполучення «захист критичної інфраструктури» закріплено як «всі види діяльності, що виконуються перед або під час створення, функціонування, відновлення і реорганізації об'єкта критичної інфраструктури, спрямовані на своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізацію загроз безпеці об'єктів критичної інфраструктури, а також мінімізацію та ліквідацію наслідків у разі їх реалізації», а поняття словосполучення «безпека критичної інфраструктури» закріплено як «стан захищеності критичної інфраструктури, за якого забезпечуються функціональність, безперервність роботи, відновлюваність, цілісність і стійкість критичної інфраструктури» [2].

Використання словосполучення «критична інфраструктура» також можемо зустріти в положеннях Стратегії національної безпеки України, що затверджена Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки та оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» від 26 травня 2015 року № 287/2015, у якій п. 27 серед загроз національній безпеці України визначено загрози безпеці критичної інфраструктури, а саме: критична зношеність основних фондів об'єктів інфраструктури України та недостатній рівень їх фізичного захисту; недостатній рівень захищеності критичної інфраструктури від терористичних посягань і диверсій; неефективне управління безпекою критичної інфраструктури та систем життєзабезпечення [23].

Отже, розглянемо основні академічні положення, наукові здобутки, положення правових актів інших держав, які, на наш погляд, можуть бути корисними в частині розвитку знань поняття словосполучення об'єкти «критичної інфраструктури», що також застосовується у контексті протидії Службою безпеки України кримінальним правопорушенням.

Передусім розглянемо складові словосполучення «інфраструктура» та «критична», кожен з термінів якого є самостійним.

Так, Словник української мови містить визначення поняття терміну «інфраструктура» як «сукупність галузей та видів діяльності, що обслуговують як виробничу, так і невиробничу сферу економіки (транспорт, зв'язок, комунальне господарство, загальна і професійна освіта, охорона здоров'я тощо)» [24, с. 686].

Енциклопедичні джерела містять поняття терміну «інфраструктура», як «базисну фізичну структуру суспільства або організації, комплекс виробничих або невиробничих галузей, які забезпечують умови відтворення та надання послуг технічного, технологічного, соціально-економічного, маркетингового, фінансового, юридичного, інформаційно-комунікативного, освітнього та іншого характеру» [25, с. 302].

На думку ученої В.І. Новікової поняття «інфраструктури» сприймається як комплекс взаємопов'язаних обслуговуючих структур, які складають та/або забезпечують основу для вирішення проблеми (завдання). Авторка зазначає, що у науковій літературі термін «інфраструктура» найчастіше тлумачиться у двох таких напрямках: сукупність галузей, видів діяльності, спеціалізованих на конкретних діях систем у широкому розумінні, які безпосередньо забезпечують умови та процеси діяльності основної системи, маючи підпорядкований, допоміжний характер по відношенню до неї; матеріально-технічна база, необхідна для функціонування самої спеціалізованої (галузевої) системи [26].

Варто зазначити, що застосування на науковому рівні та у суспільному житті терміну «інфраструктура» відносять до кінця 40-х початку 60-х років ХХ століття. Термін походить від латинського *infra* – «нижче», «під» та *structura* – «будівля», «розташування», що визначається як сукупність споруд, будівель, систем і служб, необхідних для функціонування галузей матеріального виробництва та забезпечення умов життєдіяльності суспільства [27].

Великий тлумачний словник сучасної української мови містить визначення терміну «критичний» як «такий, що перебуває в стані кризи, переломний» або ж «винятково складний, тяжкий

небезпечний, скрутний». Термін «криза» визначається як «різка зміна звичайного стану речей, злам, загострення становища» [22, с. 586, 588]. Отже, термін «критичний» варто визначати як такий, який знаходиться в граничному стані різкої зміни звичайного стану, що може призвести до небезпеки і тяжких наслідків.

Зі свого боку учений О.П. Єрменчук, який досліджував у 2018 р. проблеми поняття «критична інфраструктура», робить слушний висновок, що «загалом, аналізуючи поняття «критична інфраструктура», логічним висновком є те, що воно повинно включати ті найважливіші об'єкти, без яких, чи з порушенням діяльності яких, у державі можуть настати навіть невідворотні негативні процеси, може бути завдано великих збитків громадянам, їх здоров'ю та життю, соціально-економічному стану країни. Саме від стабільної діяльності критичної інфраструктури залежить функціонування національної інфраструктури та економіки в цілому» [5, с. 25]. Також автор дає визначення словосполученню «критичної інфраструктури», як системи надзвичайно важливих матеріальних та нематеріальних об'єктів національної інфраструктури (а також їх власність та результати діяльності), що забезпечують її стале функціонування, руйнація або пошкодження яких (наявними загрозами) може призвести до людських жертв і значних матеріальних збитків із найсерйознішими негативними наслідками для життєдіяльності суспільства, соціально-економічного розвитку країни та національної безпеки [5, с. 26].

Порівнюючи з міжнародним досвідом визначення «критичної інфраструктури» виявляються цікаві подібності й відмінності. Наприклад, в США «критична інфраструктура» визначається у секції 1016 (e) «Патріотичного акту США» (Patriot Act) як системи та активи, фізичні або віртуальні, настільки важливі для Сполучених Штатів, що їх нездатність функціонувати або руйнування матимуть руйнівний вплив на безпеку, національну економіку, громадське здоров'я або безпеку. Законодавство США звертає увагу на захист від терористичних загроз, кіберзагроз та інших небезпек, що можуть мати масштабний вплив на країну.

Європейський Союз визначає критичну інфраструктуру в Директиві про європейську критичну інфраструктуру (Directive 2008/114/EC), де вона визначається в статті 2 як об'єкти та системи, важливі для збереження життєво важливих суспільних функцій, здоров'я, безпеки, економічного або соціального добробуту людей, де збій у роботі або руйнування матимуть серйозні наслідки для принаймні двох держав-членів. ЄС акцентує на взаємозв'язку та координації між державами-членами в питаннях захисту критичної інфраструктури.

У Сполученому Королівстві критична інфраструктура визначається в Національній стратегії кібербезпеки Великобританії (UK National Cyber Security Strategy) як ті елементи, системи та мережі, які є необхідними для функціонування суспільства та економіки країни. Це охоплює такі елементи, як: енергетику, воду, транспорт, охорону здоров'я, комунікації та фінансові послуги. Великобританія також приділяє велику увагу кібербезпеці як ключовому аспекту захисту критичної інфраструктури.

Японія також має своє визначення критичної інфраструктури у Законі про захист життєво важливої інфраструктури, під якою розуміються об'єкти та системи, необхідні для забезпечення життєдіяльності країни, зокрема у сфері енергетики, транспорту, зв'язку, охорони здоров'я та фінансів. Японський підхід наголошує на важливості стійкості та відновлюваності цих об'єктів у разі надзвичайних ситуацій.

Китайська Народна Республіка визначає критичну інфраструктуру у Законі про національну безпеку КНР як об'єкти, що є основою для забезпечення національної безпеки, економічного розвитку, соціальної стабільності та добробуту населення. Китайський підхід охоплює широкий спектр секторів, включаючи енергетику, транспорт, водопостачання, телекомунікації, фінанси та оборону, акцентуючи на важливості національного контролю та захисту від іноземних загроз.

Таким чином, українське законодавство про критичну інфраструктуру в багатьох аспектах відображає міжнародний досвід, проте має свої унікальні особливості, зумовлені специфікою національних загроз та викликів. Порівняння із законодавством інших країн демонструє як загальні підходи до забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури, так і унікальні рішення, що враховують конкретні національні умови.

Аналізуючи підходи різних країн до визначення критичної інфраструктури, можна зазначити, що кожна країна визначає цей термін виходячи зі своїх національних інтересів та пріоритетів. Наприклад, США приділяють особливу увагу кібербезпеці та захисту від терористичних загроз, що відображає їхній досвід боротьби з тероризмом та кіберзлочинністю. Європейський Союз акцен-

тує на координації між державами-членами, що є логічним з огляду на політичну та економічну інтеграцію в ЄС. Британія, як і США, приділяє велику увагу кібербезпеці, враховуючи швидкий розвиток технологій та залежність від них. Китай зосереджується на національному контролі та захисті від іноземних загроз, що відображає політичну та економічну стратегію країни. Японія наголошує на стійкості та відновлюваності критичної інфраструктури у разі надзвичайних ситуацій, що враховує їхній досвід з природними катастрофами.

Зі свого боку, українське законодавство відображає прагнення до гармонізації з міжнародними стандартами, враховуючи при цьому специфіку національних умов. Закон України «Про критичну інфраструктуру» забезпечує правову основу для захисту життєво важливих об'єктів та систем, що є необхідним для національної безпеки та стабільності. Цей закон також враховує загрози, що можуть бути природного, техногенного, технологічного чи людського характеру, що робить його комплексним та адаптивним до різних видів ризиків.

Висновки. Результати проведеного аналізу свідчать, що визначення поняття терміну «критична інфраструктура» наразі залишається дискусійним. За результатом проведеного аналізу можемо запропонувати визначення словосполучення «критичної інфраструктури – це система взаємопов'язаних або окремих об'єктів інфраструктури, які складають та/або забезпечують основу для вирішення завдань економіки, оборони, національної безпеки України, руйнація або пошкодження яких призведе до заповдіння шкоди національним інтересам України». Пропонуємо закріпити в Законі України «Про критичну інфраструктуру» наведене вище поняття словосполучення.

Також варто зазначити, що чинне законодавство України потребує удосконалення організаційно-правових засад протидії кримінальним правопорушенням на об'єктах критичної інфраструктури в умовах воєнного стану. Невжиття заходів призводить до втрати здатності повною мірою організувати ефективну протидію кримінальним правопорушенням. З огляду на вищевикладене, пропонується створити єдину систему кримінально-правової протидії кримінальним правопорушенням на об'єктах критичної інфраструктури, яка б забезпечувала комплексний підхід їх захисту.

Подальшими напрямками наукових досліджень вважаємо дослідження досвіду країн Європейського Союзу в частині системного правового забезпечення протидії кримінальним правопорушенням на об'єктах критичної інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Загальний Класифікатор «Галузі народного господарства України» Затверджений наказом Міністерства статистики України від 24.01.94 р. № 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0021202-94#Text>.
2. Про критичну інфраструктуру: Закон України № 1882-IX від 16 листопада 2021 року. ВРУ. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text> (дата звернення: 05.08.2024).
3. Про схвалення Концепції створення державної системи захисту критичної інфраструктури: розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 груд. 2017 р. № 1009-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-2017-%D1%80#Text>.
4. Гора І.В., Батюк О.В. Окремі питання захисту об'єктів критичної інфраструктури: зарубіжний досвід. Соціально-правові студії. 2021. С. 132–139.
5. Єрменчук О.П. Основні підходи до організації захисту критичної інфраструктури в країнах Європи: досвід для України: монографія. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 180 с.
6. Зелена книга з питань захисту критичної інфраструктури в Україні: зб. міжнар. експерт. нарад / упоряд. Д.С. Бірюков, С.І. Кондратов; за заг. ред. О.М. Суходолі. К.: НІСД, 2016. 176 с.
7. Бірюков Д.С., Кондратов С.І. Стратегія захисту критичної інфраструктури в системі національної безпеки держави. *Стратегічні пріоритети*. 2012. Вип. 3. С. 107–113.
8. Каніщев Г., Тур І. Критична інфраструктура тимчасово окупованих територій України в українському законодавстві. Соціально-правові студії. 2024. С. 18–25.
9. Кондратов С. Про деякі проблеми правового та організаційного забезпечення протидії тероризму на сучасному етапі. Державна політика протидії тероризму: пріоритети та шляхи реалізації: зб. матеріалів «круглого столу». К.: НІСД, 2011. С. 18–22. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3984/1/19.pdf>.

10. Уряднікова І. В., Заплатинський В. М. Наукові підходи до визначення терміну «критична інфраструктура». *Вісті Донецького гірничого інституту*. 2020. № 2 (47). URL: <https://doi.org/10.31474/1999-981X-2020-2-184-193>.
11. Теленик С.С. Критична інфраструктура як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 1 (15). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/6663/1/17.pdf>.
12. Франчук В.І., Пригунов П.Я., Мельник С.І. Безпека об'єктів критичної інфраструктури в Україні: організаційно-нормативні проблеми та підходи. *Соціально-правові студії*. 2021. Вип. 3 (13). С. 142–148. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3984/1/19.pdf>.
13. Батюк О.В. Криміналістичне забезпечення протидії злочинам на об'єктах критичної інфраструктури : монографія. Луцьк: Волиньполіграф, 2021. 455 с.
14. Бірюков Д.С. Про доцільність та особливості визначення критичної інфраструктури в Україні. Аналітична записка. 02.01.2013 р. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1026/> (дата звернення: 13.10.2024 р.).
15. Марек Сметана. Защита критической инфраструктуры. Подходы государств Европейского Союза к определению элементов критической инфраструктуры. Острава: ВШБ – Технический университет Острава, 2014/2015. 60 с. (текст для курсов, подготавливаемых в рамках сотрудничества Чешская Республика – Молдавия).
16. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Редакція від 19.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 18.09.2024).
17. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 за № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 17.09.2024).
18. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.
19. Новий тлумачний словник української мови: близько 200000 слів / за ред. В. Яременко, О. Слупушко. Видавництво «Аконіт». 1998. 862 с.
20. Ожегов С.И. Словарь русского языка: ок. 57000 слов / под редакцией чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. – М.: Рус. яз. 1988. 750 с.
21. Тлумачний словник української мови: Понад 12500 статей (близько 40 000 слів) / За ред. д-ра філологічних наук, проф. В.С. Калашніка. Х.: Прапор. 2002. 992 с.
22. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ Перун, 2005. VIII, 1728 с.
23. Про рішення Ради національної безпеки та оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26 трав. 2015 р. № 287/2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
24. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 11. 699 с.
25. Енциклопедичний словник з державного управління. Ю.В. Ковбасюк, В.П. Трощинський, Ю.П. Сурмін. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.
26. Новикова В.І. Рекреаційна інфраструктура: суть поняття, види, методи дослідження. *Географія в інформаційному суспільстві*. 2008. Т. 4. С. 163–165.
27. Інфраструктура. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Інфраструктура#:~:text=Інфраструктура%20\(від%20лат.,та%20забезпечення%20умов%20життєдіяльності%20суспільства](https://uk.wikipedia.org/wiki/Інфраструктура#:~:text=Інфраструктура%20(від%20лат.,та%20забезпечення%20умов%20життєдіяльності%20суспільства) (дата звернення: 11.10.2024).